

BOSHLANG'ICH SINFLARDA INTEGRATSIYALASHGAN DARSLARNI TASHKIL ETISH

Olimboyeva Mahliyo Fazliddin qizi

*Namangan viloyati, Uychi tumani 44-umumiy o'rta ta'lim
maktabining Boshlang'ich sinf o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Boshlang'ich maktabda integratsiyalashgan darslarni tashkil etish — murakkab jarayon. Buning uchun o'qituvchi o'quvchilar bilan ishlashning turli usullarini topishi kerak. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda integratsiya qilish va hamkorlikda ishlashning afzalliklari haqida so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *mahorat, salohiyat, yuqori daraja, shakllanish, integratsiya, tushunish, mohiyat, fan.*

KIRISH

Boshlang'ich maktab darslari o'z tabiatiga, maqsadi va vazifalariga ko'ra ta'lim tizimida alohida o'rin egallaydi. Chunki ular savodxonlik va axloqiy tarbiyaga asoslanadi. Shu sababli, boshqa fanlarni o'qitishni o'qish darslarisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. O'quvchilar savodxonlik jarayonida bilimlarni qay darajada o'zlashtirgani aynan o'qish darslari davomida namoyon bo'ladi.

O'qish darslari kunlik jadvalda, asosan, birinchi soatlarda o'tilishining sababi ham bejiz emas — aynan shu asosiy soatda o'qituvchining mahorati va kompetensiyasi ko'zga tashlanadi. Barchamizga ma'lumki, qiziqarli va yaxshi tashkil etilgan dars o'quvchining keyingi darslarga bo'lgan kayfiyati va darsni qabul qilishdarajasiga ham ta'sir qiladi. O'qish darslari uchun tanlangan mavzular o'quvchilarga kundalik hayot, mustaqillikni mustahkamlash, insoniy munosabatlar borasida bilim va tarbiya berishga xizmat qiladi. Mustaqillik, vatan, ma'naviyat va tabiat mavzulari alohida ajralib turadi. Ularning maqsadi - o'quvchilarda milliy o'zlik, mustaqillik, vatanga va tabiatga mehr tuyg'ularini uyg'otishdir. Ushbu mavzularni o'quvchilarga yanada ta'sirli yetkazish, mavzuning mohiyatini anglatish uchun o'qituvchidan har bir mavzu va darsda alohida tajriba, salohiyat va intilish talab etiladi. Bugungi kunda maktablarda o'qish jarayoni asosan ovoz chiqarib o'qish metodiga asoslangan. Shunda savol tug'iladi: ovoz chiqarib o'qish nima? Rus pedagogi K. D. Ushinskiy XIX asrning 60-70-yillarida "anglab, tushunib va o'ylab o'qish"ni ta'kidlagan bo'lib, uni "izohli o'qish" deb atagan. O'quvchilarda ongli o'qish malakasini shakllantirish, albatta, vaqt va mehnat talab qiladi. O'quvchi matndan nimani anglaganini bilish uchun u bir necha bor qayta hikoya qilib, o'zi tushungan mazmunni bayon qilishi kerak. Shundan so'ng o'quvchi asta-sekin boshqalarni tinglash, o'rganilayotgan mavzuga e'tibor qaratish zarurligini anglay boshlaydi. O'qish darslarini tashkil etishda integratsiyaga alohida e'tibor qaratish ham muhimdir. Hozirgi vaqtda integratsiyalashgan darslar yetarlicha samaradorlik bermayotgan bo'lsa-da, o'qish darslarini deyarli har qanday boshqa fan bilan uyg'unlashtirish

mumkin. Integratsiyalashgan darslardagi o'quv materiallari o'quvchini har tomonlama rivojlantirishi lozim.

Ushbu ko'nikmalarning ayrimlari shakllanmaguncha, o'quv jarayonini ko'p fanli jarayonlar bilan boyitib borish zarur. Ulardan ba'zilari mustaqil ishlardan iborat bo'lsa, ayrimlari axborot manbalari yordamida yaratiladi. Bunda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish bilangina cheklanib qolmasdan, o'quvchilarning individual ishlari uchun ham imkoniyat yaratish lozim. O'quvchi o'zi qiziqqan va mustaqil bajara oladigan topshiriqlarni tanlashi talab etiladi. Shu bilan birga, albatta, o'quvchining istaklari va bilim darajasini hisobga olish muhimdir.

Integrativ darslar o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi, o'quv jarayonining muvaffaqiyatini va bilimning yuqori sifatini ta'minlaydi, dars jarayonida o'quvchi faoliyatini samarali tashkil etishga yo'naltirilgan o'quv mashg'ulotlarini shakllantiradi. Yuqoridagilarni asoslash uchun o'quvchilarning bilimni oshirishda foydalanish mumkin bo'lgan ba'zi tarmoqlararo faoliyat turlariga e'tibor qaratamiz.

Ona tili va o'qish fanlarining integratsiyasi. Ona tili fani boshqa fanlar bilan bo'lgan aloqasi asosan bir nechta yo'nalishda talqin etiladi. Aslida, boshlang'ich sinfda o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda ona tili fani asosiy, fundamental rol o'ynaydi. Axir ona tili barcha fanlar bilan bog'lanishi mumkin, chunki til barcha fanlarni tasvirlash va sharhlash uchun zarur bo'lgan vositadir — bu hammaga ma'lum. Haqiqatning barcha jihatlarini til orqali ravshan namoyon bo'ladi. Tilni o'rganmasdan va tushunmasdan turib, aqliy faoliyatni amalga oshirish mumkin emas. Ona tili fani maktab ta'limida ko'p qirrali hodisadir.

Tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, bir fan boshqa fanda uchraydigan savol va muammolarni yechishda vositachi sifatida xizmat qiladi. Xuddi shu tarzda bog'lanishi lozim bo'lgan fanlardan biri — ona tili va o'qishdir. Shuningdek, tasviriy san'at va mehnat fanlarining uyg'unlashuvi ham bilim doirasini kengaytiradi va boyitadi. Agar ikki emas, undan ham ko'proq fanlar integratsiya qilinsa, fanlararo aloqalar yanada kuchliroq bo'ladi.]

Bunday integratsiyalashgan darslar o'quvchilarni so'zlar olami, ranglar jilosi, tovushlar sehriga yanada chuqurroq sho'ng'ishga, og'zaki va yozma nutq shakllanishi va rivojlanishiga, estetik didni oshirishga, san'at asarlarini tushunish va idrok etishga o'rgatadi, tabiatning go'zalligi va boyligini his eta bilishga chorlaydi.

Boshlang'ich maktabda ona tili va o'qish darslarini integratsiya qilishning talablari va vazifalari chuqur o'rganiladi. Maqsad va vazifalar har ikki fan uchun ham dolzarb bo'lishi kerak. Albatta, bunday integratsiyalashgan darslar uchun mos mavzular topish oson emas, biroq ona tili darsidagi mashqlarni darslikdagi tegishli mavzularga moslashtirish mumkin. Bu holda o'quvchi nafaqat o'qiydi yoki yozadi, balki har ikki turdagi mashqlarni ham bajaradi.

O'qish va tabiiy fanlar integratsiyasiga ham nazar tashlashimiz mumkin. O'qish va tabiiy fanlar integratsiyasi imkoniyatlari juda keng bo'lib, umumta'lim va tarbiyaviy mashg'ulotlarda o'quvchilar o'z yurtining tabiati bilan tanishadilar.

Ular tabiatdagi fasliy o'zgarishlar, uy va yovvoyi hayvonlar, hasharotlar, chumolilar va boshqa ko'plab tabiiy hodisalarni o'rganadilar. Tabiatni idrok etishga estetik

yondashuvni shakllantirish — uygʻotish jarayonining asosidir. Fan va oʻqish darslarining oʻqitish usullari bir-biridan farq qiladi: oʻqish darsi tabiatni hissiy qabul qilishni shakllantiradi, oʻquvchilarga oʻz estetik munosabatini til orqali ifodalashni oʻrgatadi. Tabiatshunoslik darsida esa oʻquvchi koʻzi bilan kuzatadi, qoʻllari bilan tegib koʻradi.

Boshlangʻich maktabda badiiy taʼlim jarayonida oʻqituvchi va oʻquvchilar oʻrtasida oʻzaro hamkorlik muhiti yaratish uchun quyidagi ishlarni amalga oshirish zarur:

- oʻquv jarayonida ijodiy muhit yaratish;
- oʻquvchi faoliyatini maʼlum tartib asosida tashkil etish;
- oʻquvchilar oʻrtasida oʻzaro doʻstona muhitni shakllantirish va boshqalar.

Faqat rivojlanib borayotgan dunyo bilan hamnafas boʻla oladigan va oʻquvchilarni darsga jalb eta oladigan, ularni mavzuning mazmuniga qiziqtiradigan oʻqituvchi darsni samarali tashkil eta oladi. Eng muhimi — darsning bir xillashib qolishidan, zerikarli boʻlib ketishidan saqlanishdir. Shunda oʻqituvchi va oʻquvchilar oʻrtasida doʻstona munosabat shakllanadi. Har bir oʻquvchini oʻz farzandidek koʻra oladigan, uning taqdiriga befarq boʻlmagan haqiqiy pedagogning istalgan yangilikni hayotga tatbiq etishga intilishi — zamonaviy talabdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Adkhamjanovna K. M., Mirzakbolmatovna K. Z., Raxmonberdiyevna T. S., & kizi M. M. B. (2022). Increasing Interest in the Lesson through Extracurricular Activities. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 6, 256–261.
2. Akmaljonovna A. Z. (2022). The Role of the Internet and Modern Electronic Dictionaries in Increasing the Lexicographic Competence of Primary School Students. *International Journal of Culture and Modernity*, 17, 1–(...).
3. Akramovna T. N. (2017). Language Learners' Needs in ESP Teaching. *Исследования*, 7(18), 32–33.
4. Akramovna T. N. (2017). The Role of Learner-Based Teaching in the EFL Syllabus. *Научное исследование*, 7(18), 34–35.
5. Algon A., Xoldorovich S. Z., Abbosovna G. M., & kizi M. M. A. (2022). Technology of Individualization of Learning. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 6, 291–297.
6. Bakisov T. Y. (2020). Use of the Idea of Didactic Advancement in the Method of Teaching Between Mathematical Disciplines. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(7), 432–438.
7. Bakiyev T. Y., & Turgʻunboyev R. M. (2019). Improving the Teaching of Scientific Concepts About the Line in Interdisciplinary Communication in the Process of Preparing Future Mathematics Teachers. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 10, 278–287.
8. Farkhodovich T. D., kizi D. M. S., & kizi A. U. Y. (2022). Critical Thinking in Assessing Students. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 6, 267–271.

9. G'afforova T., Nurullayeva Sh., Mirzahakimova Z. 2-sinf O'qish kitobi. Sharq, Toshkent, 2018.
10. G'afforova T., Shodmonov E., Eshturdiyeva G. 1-sinf O'qish kitobi. Sharq, Toshkent, 2019.